

TITUL PROFESNÍHO BAKALÁŘE JE STÁLE VE HŘE

Vošky debatují o svém místě v terciáru

Jedním z neuralgických bodů emancipačních snah vyšších odborných škol o pevné místo v terciárním sektoru vzdělávání je téma prostupnosti tohoto studia s bakalářskými programy. Dlouhé roky ho vošky usilují vyřešit ke své spokojenosti. Marně. Nyní se ale rýsuje cesta, která by alespoň pro část oborů byla schůdná.

Sektor vyšších odborných škol se začal etablovat na školské scéně už v roce 1992, početní boom pak přišel po roce 1998. Od té doby uplynula dlouhá řada let a také se toho událo dost na to, aby se našlo pro tento sektor pevné legislativní a organizační ukotvení. Dosud vošky žijí na hraně mezi střední a vysokou školou, legislativně patří ke středním školám, obsahem a pojetím zhusta ke školám vysokým. A to je klíčový moment, který zatím nedokázala vyřešit žádná koncepce. Navzdory nespornému faktu, že mnohé vošky dosáhly úrovně neuniverzitního vzdělání, nebo se k němu blíží. Nabízejí profesní typ studia, který dokonce v některých parametrech předčí konkurenční bakalářské programy. Čím? No přece důrazem na praxi, na profesi!

Odpověď v projektu

Koncentrovaná debata o budoucí koncepční transformaci vyšších odborných škol jako celku se v současnosti odehrává zejména na půdě velkého evropského projektu, který by měl skončit zhruba za dva roky. Projekt by měl být už několikrátou „poslední šancí“ vošek v řadě. Otázkou ale je, zda jeho mise bude úspěšná. Stále hrozí riziko, známé z minulosti, že odpovědným politikům dojde odvaha. Ministerstvo školství ve svém aktuálním dlouhodobém záměru vzdělávání slibuje, že výstupy z tohoto projektu využije pro novou koncepci VOŠ, „která bude

implementována do vzdělávací soustavy, pro posílení postavení vyšších odborných škol ve vzdělávací soustavě a rozvoj akreditovaných vzdělávacích programů se zaměřením na regulovanou povolání“.

Na druhé straně faktem je, že vošky musejí při hledání odpovídajícího modelu budoucí existence reflektovat i koncepční debaty související s připravovanou strategií vzdělávání do roku 2030. Zatím ale nedostaly odpověď na klíčovou otázku: kdy bude vypracován strategický dokument pro VOŠ do roku 2030, bez kterého nemohou jednotlivé odborné oblasti přesně definovat koncepční záměr pro jednotlivé odborné oblasti řešené evropským projektem.

Pestrá témata

Témata, o nichž vošky zapojené do projektu debatují, jsou poměrně pestrá. A netýkají se zdaleka jen vzdálených vizí. Podle škol je třeba upravit i paragrafy související se školským zákonem. O co jde? Například o požadavek snížit v nařízení vlády o soustavě oborů počet zaměření jednotlivých oborů vzdělání.

Anebo o potřebu přesně legislativně formulovat některá paragrafová znění týkající se absolutoria. Například vyřešení platnosti absolutoria v případě, že nejsou přítomni všichni jmenovaní členové zkušební komise, a to zejména v případě ne-

přítomnosti nezastupitelného vedoucího absolventské práce.

A konečně platy absolventů, téma, které vošky chtějí řešit už opravdu dlouho. Vošky zapojené do projektu by rády v součinnosti s MPSV změnily diskriminované postavení absolventů VOŠ při vstupu na trh práce, jinými slovy jde o zrušení odečtu jednoho roku při platovém zařazení. Podle příslušného nařízení vlády je sice absolvent VOŠ zařazen do 10. třídy, ale je mu odečítán jeden rok. Tím dochází ke snížení skutečné výše platu (o cca 9 tisíc korun ročně).

Za těžší kalibr už je ale třeba brát požadavky vyšších odborných škol, které se vážou na vysokoškolský zákon. Zejména jde o téma funkční prostupnosti mezi obory vyššího a bakalářského studia, která by dala větší smysl kreditnímu a modulovému systému, tedy vysokoškolským atributům, na které část vošek v průběhu let najela (a zmíněný projekt by měl v této věci rovněž pomoci).

Faktem je, že stávající vysokoškolský zákon jistou míru uznatelnosti zkoušek diplomovaným specialistům definuje. Někteří představitelé VOŠ však chtějí víc. Jejich požadavky se dají shrnout do tří bodů. Tedy zaprvé: jasně vymezit možnost (respektive povinnost) uznávat absolventům VOŠ absolventskou práci profesně zaměřenou a absolutorium z odborného cizího jazyka při vstupu do bakalářských studijních programů VŠ. Zadruhé pak přesně vymezit jednotný postup vysokých škol při přijímání absolventa VOŠ k dalšímu studiu na VŠ, jinými slovy jde o odstranění pasáží vysokoškolského zákona, kde se hovoří o tom, že vysoká škola

Školy zapojené do velkého evropského projektu debatují mimo jiné

- o návrhu dalšího vzdělávání na VOŠ, který bude vycházet ze Strategie celoživotního učení ČR a má tyto priority:
 - snižování nerovnosti ve vzdělávání
 - podpora kvalitní výuky a učitele
 - řízení vzdělávacího systému
- Diskuze má přispět:
 - k lepšímu vnímání VOV
 - ke zvýšení prestiže DiS. a přípravě možných kritérií pro vstup absolventa VOŠ na VŠ
- přenositelnost a uznatelnost kreditů v rámci VOV
- Školy také spolu s Unii zaměstnavatelských svazů ČR usilují o jednání s reprezentací VŠ a zaměstnavateli, které by vyústilo ve vytvoření koncepčního záměru budoucího směřování absolventa VOŠ včetně vytvoření metodiky pro praxi a možnosti transformace budoucího výstupu DiS. na profesního bakaláře.
- Školy chtějí iniciovat změnu pravidel akreditačního procesu, který je třeba aktualizovat i podle změn v Nařízení vlády o soustavě oborů vzdělávání pro VOV, a propojit proces akreditace vzdělávacího programu VOV se zápisem do školského rejstříku.
- VOŠ zahájí jednání s MPSV a UZS o zvýšení normativu pro neprezenční formy studia (dálkové, kombinované).

Shutterstock

„může uznat“. A konečně zatřetí, někteří ředitelé VOŠ chtějí diskutovat o možnosti akreditace jednoletého bakalářského programu pro absolventy VOŠ – vstupem bude Diplomovaný specialista (případně Profesionální bakalář, pokud se někdy podaří takový titul voškářm protlačit) a výstupem pak absolvent s akademickým titulem Bc.

U třetího bodu se zastavme. Není totiž vyloučeno, že právně tento model by mohl mít ve všech konceptních náplních největší naději na úspěch, a to hlavně proto, že nijak „neohrožuje“ akademické svobody (v tom, koho přijmou ke studiu), na které si vysoké školy nenechají sáhnout. A zároveň by mohl (stejně jako téměř neupřednostňovaný požadavek na povinné uznávání předchozího studia vysokou školou) odstranit dosavadní neekonomickou praxi, kdy mladý člověk studuje tři roky vošku a poté opět další tři roky nějaký příbuzný bakalářský program. Právě jednoletý bakalářský program speciálně ušitý na míru diplomovaným specialistům by mohl být vcelku elegantním řešením.

Dokonce, a to je neméně podstatné, by mezi oběma programy, diplomovaným a bakalářským, nutně nemusela existovat návaznost v zaměření. Jak je to možné? Jednoduše, vždyť ani při přijímání na vyšší odbornou školu nikdo nezkoumá, jaký středoškolský obor uchazeč vystudoval. Vysoká škola si totiž může své jednoleté studium klidně nastavit podle profílu klasické bakaláře – a student nastavené nároky buď zvládne, nebo ne. A dosavadní v součtu šestileté vzdělávání by se smrštklo na čtyři roky. A jak zdůrazňují někteří ředitelé VOŠ – nejen to, absolvent takového studia by získal nejen akademický titul bakalář, ale jako benefit i odborný cizí jazyk a výrazně profesně orientovanou kvalifikaci.

Tento model navíc nevyklučuje ani zavedení zmíněného titulu profesionálního bakaláře,

který by mohly vošky nabízet vedle diplomovaného specialisty. Ostatně o tom se debaty v rámci projektu vedou také – sečteno podtrženo mnohé vošky chtějí u dosavadního tříletého studia VOŠ se zařazením v EQF 6 (Evropský kvalifikační rámec) umožnit kvalifikaci neakademické označení za jménem profesionálního bakaláře (například Bc.P.).

Z těchto debat vyplývá, že velkým tématem je další diferenciací vyššího odborného studia. Především co se týče jeho délky a zařazení na stupnici EQF. Vošky totiž požadují koncepčně rozpracovat návrh na zavedení dvouletého zkráceného studium s označením DiS. (diplomovaný specialista v „konkrétním oboru“), které by bylo zařazené do stupně EQF 5, který doposud není v českém vzdělávacím systému takřkajíc implementován.

Ostatně i zmíněný dlouhodobý záměr vzdělávání do roku 2023 říká, že dosavadní tříleté obory vyššího studia budou zachovány (v EQF 6), nicméně stát připoustí,

že v rámci těchto programů by mělo dojít k využívání možnosti přijímat absolventy příbuzných oborů jednoletých a dvouletých programů do vyššího ročníku tříletého vzdělávacího programu a že by bylo dobré tuto možnost nabídnout i absolventům vysokoškolského studia.

Dlouhodobý záměr k tomu dodává, že se v praxi také stává, že v průběhu studia na VOŠ absolventi příbuzných oborů středního odborného vzdělávání v nižších ročních absolventů učivo shodné s učivem absolventů ve vyšších ročních středního vzdělávání. „To se ukázalo jako problematické v oborech vzdělání připravujících budoucí absolventy k výkonu regulačních povolání, například v oboru vzdělání Praktická sestra a v oboru vzdělání Diplomovaná všeobecná sestra. Vzhledem k tomu dojde k nastavení podmínek pro tvorbu akreditovaných vzdělávacích programů vyššího odborného vzdělávání tak, aby pro vyšší odborné školy byly vytvořeny podmínky akceptovat tuto skutečnost a s ohledem na dříve studovaný obor

Shutterstock

► uznat absolventům středních odborných škol, kteří dále pokračují ve studiu oborově stejného vzdělávání na vyšší odborné škole, v odůvodněných případech při části vzdělání, jež se navzájem shodují.”

Od dvojkolejnosti k memorandu

Důkazem, že pro většinu uchazečů je atraktivnější titul bakalář než diplomovaný specialista, jsou zdravotnické obory – všeobecná sestra. Dobře je to vidět právě na nich, protože jde a podle legislativy musí jít v podstatě o identická studia (všeobecná sestra je regulovaným povoláním), jak na VOŠ, tak na VŠ. Asi jediný, byt podstatný rozdíl je v tom, že podle zkušeností zdrávek absolventi s titulem DiS. zhruba v 98 procentech případů neutíkají z oboru, ale zamíří rovnou do zdravotnické praxe. Přesto to nestačí, zdravotnická zařízení jsou pod trvalým personálním tlakem, který se snaží řešit všemi dostupnými způsoby. Bakalářům se však do ošetrovatelských profesí moc nechce.

Na podzim loňského roku se k této dvojkolejnosti vyjádřil i prezident Unie zaměstnavatelských svazů (UZS) Jiří Horecký (členem této organizace je i Asociace vyšších odborných škol). Zdůraznil právě skutečnost, že zejména v regulovaných oborech zdravotnických a sociálních, kde jsou si kvalifikace získané na vyšších a vysokých školách dokonce ze zákona rovný, je chybou, že k ní prakticky nedochází. Oznámil, že UZS se dohodla se zástupci vyšších odborných škol, že se pokusí s vysokými školami domluvit jednání, které by problémem dostupnosti pomohlo odblokovat. A že požádá v této souvislosti ministry zdravotnictví a školství, aby pozvali zástupce vysokých škol a vyšších odborných škol nabízejících zmíněné obory a vyvolali diskuzi, jež by vedla k podepsání memoranda, které by v podstatě ani nešlo odmítnout. Tedy něco ve smyslu – vysoké školy samozřejmě mají právo část vyššího odborného studia uzнат či neuzнат, ale bylo by dobré, aby se zavázaly, že tuto možnost budou vždy pečlivě zvažovat a případné odmítnutí odůvodní.

Jak tato iniciativa dopadla? Dá se říct, že události zatím nabraly pozitivní směr. Podle vyjádření J. Horeckého z minulého týdne došlo k jednání UZS s náměstkem ministra školství pro vysoké školy, na

Shutterstock

němž bylo dohodnuto, že zmíněné memorandum se bude prozatím týkat jen zdravotnických oborů. Dokument by měli podepsat ministři školství a zdravotnictví a pak také Česká konference rektorů a Asociace vyšších odborných škol. Na textu memoranda v těchto dnech pracuje tým z okolí předsedy Asociace zdravotnických škol Karla Štixe.

Po vyřízení připomínek od dotčených stran se plánuje – pravděpodobně na měsíc duben – slavnostní podpis tohoto memoranda. J. Horecký připomněl, že v následujícím období bude usilovat (třeba formou dodatků k memorandu) o připojení také podpisu ministryně práce a sociálních věcí, a to pro obory vyšších studií zaměřené do sociální sféry (samozřejmě včetně podpisů již zmíněných stran).

Základem memoranda bude samozřejmě zmíněná otázka dostupnosti, která je u zdravotnických oborů díky dvojkolejnosti dané ze zákona o ošetrovatelských profesích nejsnáze řešitelná. „Memorandum by mělo vyzvat k aktivnímu dialogu o umožnění dostupnosti, zejména proto, aby se šetřily lidské zdroje, finanční zdroje státu a čas studentů,” uvedl J. Horecký.

Příklady z praxe

Jaká podoba transformace by mohla být pro školy nejschůdnější? Názory se samozřejmě různí. Tak alespoň jeden. Ladislav Pytloun, zástupce ředitele pro VOŠ České zahradnické akademie v Mělníce a místopředseda Asociace vyšších odborných škol, nám řekl, že i v jeho škole studenti obvykle usilují o další studium. „Optimální by proto bylo, kdyby ty vyšší odborné školy, které splní nějaká předem daná kritéria kvality – například mají zavedený funkční modulový a kreditní systém, mohly udělovat titul profesní bakalář. Případně aby bylo možné zlepšit dostupnost mezi vyšší a vysokou školou, aby na diplomovaného specialistu, který se rozhodne pro bakalářský program, nečekalo opět tříleté studium.”

Na druhé straně ale L. Pytloun zdůraznil, že studenti dálkové formy, o kterou je velký zájem (ale které je přidělován nedostačující normativ), obvykle už nějaký akademický titul mají. Jim tedy tolik o získání titulu profesního bakaláře nejde. O co ale tedy? O to, co činí vošky na českém vzdělávacím trhu tak jedinečné – kvalitní profesní vzdělávání, kde teorii doplňuje velká porce praktické výuky.

Z aktuální výroční zprávy České školní inspekce

Výsledky vzdělávání studentů podle hodnocení ČŠI odpovídaly očekávaným výsledkům podle vzdělávacích programů na výborné úrovni ve 4,9 %, na očekávané úrovni v 92,7 % a ve 2,4 % škol vyžadovaly zlepšení. Školy ve většině analyzovaly výsledky vzdělávání, které sloužily jako podklad pro zkvalitnění výuky. Ke zjišťování konkrétních výsledků vzdělávání učitelé využívali všechny

předepsané formy hodnocení – zápočty, klasifikované zápočty a zkoušky na základě písemných podkladů (testů, seminárních prací, projektů) i ústního projevu zejména při prezentacích. Významným ukazatelem je úspěšnost při absolutoriu a obhajobě absolventských prací, jejichž praktická témata jsou volena podle konkrétních zaměření studentů. Většina škol vydává absolven-

tům dodatek k diplomu o absolutoriu „Europass“ v českém a anglickém jazyce, který může absolventům usnadnit vstup na trh práce. Studenti škol byli motivováni k dosahování dobrých výsledků a demonstrovali sociální a osobnostní kompetence a občanské hodnoty v 95,1 % na úrovni očekávané, 4,9 % škol vyžaduje zlepšení především v celkové motivaci studentů ke studiu.